

به نام خدا

تاب آوری، کیفیت زندگی و امید به زندگی

با نگاهی به مادران کودکان ناشنوای شهرستان شهربابک

مؤلف :

بتول کریمیان آبدر

انتشارات ارسطو
(چاپ و نشر ایران)

۱۴۰۱

سرشناسه : کریمیان آبدر، بتول، ۱۳۵۳-
عنوان و نام پدیدآور : تاب آوری، کیفیت زندگی و امید به زندگی (با نگاهی به
مادران کودکان ناشنوای شهرستان شهربابک) / مولف بتول کریمیان آبدر.
مشخصات نشر : ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری : ۱۰۹ص.
شابک : ۰-۸۹۲-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸ : ۴۴۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی : فیفا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۱۰۹ - ۹۹.
موضوع : تاب آوری-- کیفیت زندگی -- امید به زندگی -- کودکان ناشنوا
رده بندی کنگره : PIR۷۹۶۱
رده بندی دیویی : ۸۶۳/۸فا
شماره کتابشناسی ملی : ۸۸۰۸۷۶۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیفا

نام کتاب : تاب آوری، کیفیت زندگی و امید به زندگی
(با نگاهی به مادران کودکان ناشنوای شهرستان شهربابک)
مولف : بتول کریمیان آبدر
ناشر : ارسطو (سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد : پروانه مهاجر
تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۱
چاپ : مدیران
قیمت : ۴۴۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک : ۰-۸۹۲-۴۳۲-۶۰۰-۹۷۸
تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

تقدیم

به همسر مهربانم و فرزند ارجمندم؛

به پاس تغییر عظیم و انسانی‌شان از کلمه ایشاد و از خود گذشتگی

به پاس عاطفه سرشار و گرمی امید بخش وجودشان که در این سردترین روزگار

بهترین پشیمان است

به پاس قلب مهر بزرگشان که فریاد رس است و سرگودازی و ترس در پناهشان

شجاعت می‌کرده و به پاس محبت مهر بی دریغشان که هرگز فروکش نمی‌کند

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات ۹

مقدمه ۱۱

اهمیت موضوع ۱۷

تاب آوری ۱۹

تعریف مفهومی ۱۹

تعریف عملیاتی ۱۹

کیفیت زندگی ۲۰

تعریف مفهومی ۲۰

تعریف عملیاتی ۲۰

امید به زندگی ۲۰

تعریف مفهومی ۲۰

تعریف عملیاتی ۲۱

فصل دوم: مبانی نظری ۲۳

مقدمه ۲۵

تاب آوری ۲۵

تعاریف ۲۵

تاریخچه مطالعات تاب آوری ۳۰

۳۳	ویژگی های افراد تاب آور
۳۸	مدل های تاب آوری
۳۹	مدل جبرانی
۳۹	مدل چالش
۴۰	مدل عامل حفاظتی
۴۱	مکانیزم خطر / حفاظتی
۴۲	مکانیزم حفاظتی / حفاظتی
۴۳	مدل زیستی روانی معنوی در تاب آوری، نمونه ای از مدل های خطر / حفاظتی ...
۴۵	دیدگاه های نظری مربوط به تاب آوری
۴۵	رویکرد روان تحلیل گری ناگوار
۴۶	رویکرد ادلر
۴۷	رویکرد شناختی الیس و بک
۴۹	رویکرد لازاروس و فولکمن
۴۹	رویکرد سلیگمن
۵۰	رویکرد فرانکل
۵۲	تاب آوری در خانواده ها و والدین دارای فرزند کم توان ذهنی
۵۷	مهارت های اجتماعی
۵۷	مهارت های حل مسئله
۵۹	کیفیت زندگی
۵۹	تاریخچه، تعاریف و دیدگاه های کیفیت زندگی

۶۵	 ویژگی های کیفیت زندگی
۶۵	 چند بعدی بودن
۶۹	 عینی بودن
۷۰	 ذهنی بودن
۷۱	 پویا بودن
۷۲	 نظریه های کیفیت زندگی
۷۲	 نظریه های مبتنی بر فرد
۷۳	 نظریه های مبتنی بر خانواده
۷۴	 نظریه های روان شناختی
۷۵	 نظریه های انسان شناسی
۷۷	 مدل های کیفیت زندگی
۷۷	 مدل روحی - روانی
۷۷	 مدل ایدئولوژیکی یا فردی
۷۷	 مدل ادراکی کیفیت زندگی ژان
۷۸	 مدل فرل و هاسی
۷۸	 عوامل موثر بر کیفیت زندگی
۸۰	 ابزار سنجش کیفیت زندگی
۸۱	 کاربردهای سنجش کیفیت زندگی
۸۱	 امید
۸۴	 نظریه ها و دیدگاه های امید

امید به زندگی ۹۰

سخن آخر ۹۳

فهرست منابع ۹۹

فصل اول: کلیات

مقدمه

ورود فرزند به زندگی در هر موقعیت و سن به علت تغییراتی که ایجاد می کند، نیازمند یک سازگاری جدید است. فرزند آوری علی رغم اینکه استرس، تعارض، خشم و ناکامی هایی که در برخی موارد ممکن است به والدین تحمیل کند، به دلیل طبیعی و سالم بودن فرزند با راحتی بیش تری مورد پذیرش قرار می گیرد، اما در خانواده های با فرزند دارای معلولیت شنوایی وضعیت پیچیده تر و پر چالش تر است (احمد پناه، ۱۳۸۰).

خانواده زمانی که از کم شنوایی فرزند خود مطلع می شوند، واکنش های متفاوتی از خود نشان می دهند، برخی از والدین با دانستن این موضوع ناامید شده و برخی مشکوک و بدگمان می شوند (موللی، ۱۳۹۰).

ناشنوایی کودک یکی از شایعترین معلولیت های زمان تولد است و از هر ۱۰۰۰ کودک ۱-۳ کودک با کم شنوایی شدید تا عمیق به دنیا می آید (ددهیا و همکاران^۱، ۲۰۱۳)، این

وضعیت بدون توجه به نوع فرهنگ و جامعه، شرایط را برای افزایش چالشها و مشکلات در خانواده فراهم می کند (هرینگ^۱ و همکاران، ۲۰۰۶؛ کوایتنر^۲، ۲۰۱۰).

مطالعات نشان داده اند که کم شنوایی^۳ کودک می تواند موجب استرس و اضطراب، تشویش خاطر و اضطراب در مورد آینده، سردرگمی، شرم و طرد اجتماعی و ننگ در والدین شده و به مشکلات هیجانی و اجتماعی کودکان منجر شود (لدربرگ^۴ و همکاران، ۲۰۰۲) در چنین موقعیتی گرچه همه اعضای خانواده و کارکرد آن آسیب می بینند اما مادران به دلیل داشتن نقش سنتی مراقبت، مسئولیت بیشتری را در مقابل فرزند ناشنوای خود احساس می کنند و به عهده می گیرند و با فشارها و نگرانی های بیشتری مواجه می شوند (بوگان، ۲۰۱۰؛ باربارا، ۲۰۰۸) که بر سلامت روانی و سازگاری آنها نیز تأثیر می گذارد (شین، ۲۰۰۶).

نیازهای فیزیکی و روانی این کودکان و زمان و انرژی مورد نیاز برای مراقبت از آنها چالش های منحصر به فردی برای مادران به حساب می آید (مک کنن^۵، ۲۰۱۲) زیرا مادر، اولین شخصی است که به طور مستقیم با کودک ارتباط برقرار می کند و خبر ناشنوایی کودک به او اطلاع داده می شود. (صاحلی، ۲۰۱۱).

-
1. Herring
 2. Quittner
 3. Hearing loss
 4. Lederberg
 5. Mc Canon

در مجموع داشتن کودک ناشنوا بر مولفه های کیفیت زندگی و امید به زندگی مادران تاثیر گذار می باشد.

تولد نوزاد یکی از لذت های بزرگ در زندگی اکثر خانواده ها می باشد، با این وجود خانواده هایی که تولد فرزندشان با معلولیتی همراه باشد، به یکباره این لذت تبدیل به رنج و ضربه ی روحی طاقت فرسایی می گردد که تحمل آن برای هر انسانی سخت است (کاکاوند، ۱۳۸۵).

علی رغم اینکه فرایند تولد نوزاد با درد و رنج های زیادی همراه است، اما برای والدین تولد فرزندان لذت بخش است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲).

علی رغم مشکلات زیادی که والدین برای تولد فرزندان خود متحمل می شوند، امید به طبیعی و سالم بودن کودکان موجب نوعی احساس اعتماد در آن ها و در نتیجه پذیرش کودکان می شود.

در صورتی که کودکان دارای مشکلات جسمی و روانشناختی باشند، همه امیدها و آرزوهای والدین به یاس تبدیل شده و مشکلات برای آن ها شروع می شود (عباس زاده، ۱۳۸۶). درواقع در صورتی که کودک دچار مشکل باشد، تصوراتی که والدین در سر می پروراندند فرو می پاشد (محمدی و دادخواه، ۲۰۰۸).

با توجه به آمار اعلام شده از سازمان توانبخشی در کشور در حدود ۲۸۰۰ هزار معلول وجود دارد، که نشان می دهد تعداد قابل توجهی از خانواده ها از اثرات داشتن یک فرزند معلول رنج می برند (علاقه بند و همکاران، ۱۳۹۰).

تولد کودک با نقص شنوایی چالش های زیادی را فراهم می کند از جمله غمگینی، ناامیدی، افسردگی، خشم و احساس حقارت و به طبع آن خانواده چنین کودکانی رفتارهایی مانند پرخاشگری، اجتماع گریزی از خود نشان می دهند (ون الدیک و همکاران^۱، ۲۰۰۴).

مادران بیشترین ارتباط مستقیم را با کودکان دارند، رویارویی مادر با فرزند معلول، نیاز کودک به مراقبت دائمی، نیاز به ایجاد شرایط ویژه، تنش با والدین، وجود رفتارهای پرخطر، فقدان مهارت های مراقبت از خود در این گروه از کودکان همگی زمینه را برای کم کردن کارکرد طبیعی مادران فراهم می نماید (احمدی، ۱۳۸۳).

تحقیقات نشان داده است که میزان شیوع افسردگی در مادران کودکان ناسالم زیادتیر است. میزان آسیب کیفیت زندگی در خانواده های با فرزندان ناشنوا به عوامل محیطی و همچنین متغیرهایی مانند وضعیت اقتصادی، اجتماعی، مشخصات کودکان و والدین و راهبردهای کنارآمدن والدین با مشکل بستگی دارد که این عوامل کیفیت زندگی مادران را با خطر مواجه می کند (تقی زاده و اسدی، ۱۳۹۳).

مراقبت و نگهداری کودکان مبتلا به مشکل به احساس تنهایی (اسچرورس^۱ و همکاران، ۲۰۰۳)، احساس ناامیدی (لیو^۲ و همکاران، ۲۰۰۶)، افسردگی و افزایش میزان بروز اختلالات خلقی می انجامد (باستانی و همکاران، ۱۳۹۱). امید مبحث پیچیده ای است، که از اوایل دهه هفتاد به صورت علمی و در رابطه با احساسات منفی، سازگاری و ماندن مورد پژوهش قرار گرفت و به تدریج با مطرح شدن روانشناسی سلامت وارد دوره جدیدی از نظریه پردازی شد (قریشی، ۲۰۰۹).

در واقع کیفیت زندگی با بیماری و شرایطی که سلامت انسان را به خطر می اندازد در ارتباط است (جلیلی و همکاران، ۱۳۹۲).

والدین با کودکان دچار مشکل و معلولیت برای مدت طولانی در معرض انبوهی از عوامل استرس زا قرار می گیرند و این مسئله آن ها را تحت فشار زیادی قرار می دهد (پوین^۳، ۲۰۰۸)، کیفیت زندگی مفهوم وسیعی است که همه ابعاد زندگی از جمله سلامت را در بر می گیرد، این اصطلاح در زمینه های مختلفی کاربرد دارد (کینگ و هینداس، ۱۹۹۸).

امید حالت انگیزشی مثبت با در نظر گرفتن اهداف روشن برای زندگی است که در آن انگیزه خواستن ارادی برای حرکت به سوی اهداف و بررسی راه های مناسب برای

-
1. Schervers
 2. Liu
 3. Puin

حصول اهداف نهفته است (بایلی، ۲۰۰۷)، وجود کودکان ناشنوا در خانواده باعث ایجاد ناامیدی در مادران می شود (توکلی، ۱۳۹۵).

ظرفیت تاب آوری یک ویژگی مثبت و مطلوب است و به عنوان خصیصه ای پویا و قابل تغییر در نظر گرفته می شود که می توان آن را با روشهای مختلفی از جمله تقویت عوامل محافظتی موجود یا ایجاد عوامل محافظت کننده جدید افزایش داد و بر متغیرهای امید به زندگی و کیفیت زندگی تاثیر گذار است (دراموند و همکاران، ۱۹۹۷).

کالیل^۱ (۲۰۰۳) بیان می کند که تاب آوری افراد با کاهش عوامل خطر آفرین، کاهش قرار گرفتن افراد در معرض این عوامل و افزایش سازگاری، امید، کنار آمدن افراد با استرس و در عین حال تقویت فرایندهای خانوادگی محافظت کننده و تقویت عزت نفس و خودبستگی آن ها بیشتر می شود (نریمانی، ۱۳۹۶).

مساله و دغدغه اصلی، فشارها و مشکلات روانی وارد بر والدین خصوصا مادران دارای کودکان ناشنوا و تاثیر آن بر امید و کیفیت زندگی می باشد، با در نظر گرفتن این مسئله که بسیاری از خانواده ها دچار این مشکل می باشند و دچار مشکلات عدیده ای هستند و کیفیت زندگی و امید به زندگی آن ها تحت تاثیر این فشارها و استرس ناشی از داشتن فرزند ناشنوا قرار می گیرد، هدف از انجام این تحقیق بررسی رابطه بین تاب آوری با کیفیت زندگی و امید به زندگی مادران کودکان ناشنوا شهرستان شهربابک.

اهمیت موضوع

کودکان در شادی بخشی به خانواده نقش مهمی دارند اما در این میان کودکان با معلولیت خانواده ها را با مشکلاتی روبه رو می کنند و زندگی آن ها را تحت تاثیر قرار می دهند، یکی از انواع معلولیت ها ناشنوایی می باشد. در خانواده با کودکان ناشنوا استرسی که به والدین دارای کودک ناشنوا وارد می شود به دلیل شدت و استمراری که دارد، علاوه بر این که سلامت جسمی و روانی خود آنها و همچنین سلامت و آسایش فرزندان سالم و فرزندان کم شنوای آن ها و در سطح وسیع تر سلامت بهداشت روانی خانواده و جامعه را تحت تاثیر قرار می دهد (اورتگا و همکاران^۱، ۲۰۰۸).

در این میان مادران با فرزند ناشنوا با مشکلات عدیده ای روبه روهستند از جمله، مشکلات نظیر افسردگی، استرس، خشم و ناامیدی. بنابراین برنامه ریزی برای رفع مشکلات پیش روی آن ها ضروری می باشد، مادران کودکان ناشنوا بیشتر از موقعیت های چالش برانگیز پرهیز می کنند، مدام در برابر مشکلات احساس عجز و ناتوانی می کنند، بیشتر بر روی نتایج منفی و ناکامی خود تمرکز دارند و همه این ها باعث می شود که اعتماد به نفس خود را از دست بدهند و در نتیجه خودکارآمدی ضعیفی را تجربه کنند (بندورا^۲، ۱۹۹۴؛ به نقل از نریمانی، ۱۳۹۶). با توجه به اینکه مادران بیشتر با کودکان ناشنوا در ارتباط هستند و علاوه بر مسئولیت های زندگی نقش مراقبت و آموزش این

-
1. Ortega et al
 2. Bandura

کودکان را نیز بر عهده دارند، لذا کیفیت زندگی آن ها را تحت تاثیر قرار می دهد و در زندگی بیشتر دچار ناامیدی می شوند.

تحقیقات نشان داده است که تاب آوری بر کیفیت زندگی و امید مادران تاثیر گذار می باشد، با توجه به اینکه یکی از متغیرهای تاثیر گذار بر کیفیت زندگی و امید در مادران تاب آوری می باشد و تحقیقات زیاد تجربی بر روی تاثیر گذاری آموزش تاب آوری بر کیفیت زندگی و امید مادران با کودکان ناشنوا انجام نشده است، لذا بررسی تاثیر تاب آوری بر کیفیت زندگی و امید مادران ناشنوا دارای اهمیت و ضرورت می باشد.

از طرفی دیگر با توجه به تاکید متخصصان بر آموختنی بودن مهارت های مربوط به تاب آوری، آموزش در حیطه تاب آوری در مقابل فشارهای روانی باعث می شود افراد از جمله مادران کودکان ناشنوا شناخت بیشتری از افکار، نگرش ها، احساسات و رفتارهای خود پیدا کنند و در این زمینه به تغییر افکار و رفتارهای اشتباه و جایگزین کردن آن ها با رفتارهای درست اقدام نمایند، لذا در صورت معناداری رابطه بین تاب آوری با کیفیت زندگی و امید به زندگی مادران کودکان ناشنوا، نتایج این پژوهش می تواند مورد استفاده روان شناسان، معلمان، مشاوران، مربیان تربیتی و توانبخشی مدارس ویژه و والدین به خصوص مادران کودکان ناشنوا قرار گیرد.

تاب آوری

تعریف مفهومی

تاب آوری^۱ به عنوان یکی از سازه های اصلی شخصیت برای فهم انگیزش، هیجان و رفتار مفهوم سازی شده است (بلاک، ۲۰۰۲). گارمزی و ماستن (۱۹۹۱)، تاب آوری را "یک فرآیند، توانایی یا پیامد سازگاری موفقیت آمیز با شرایط تهدید کننده"، تعریف نموده اند.

به بیان دیگر تاب آوری، سازگاری مثبت^۲ در واکنش به شرایط ناگوار است (والر، ۲۰۰۱). البته تاب آوری، تنها پایداری در برابر آسیب ها یا شرایط تهدید کننده نیست و حالتی انفعالی در رویارویی با شرایط خطرناک نمی باشد، بلکه شرکت فعال و سازنده در محیط پیرامونی خود است. می توان گفت تاب آوری، توانمندی فرد در برقراری تعادل زیستی روانی، در شرایط خطرناک است (کانر و دیویدسون^۳، ۲۰۰۳).

تعریف عملیاتی

نمره ای است که آزمودنی در مقیاس سنجش تاب آوری کانر و دیویدسون (۲۰۰۳) بدست آورد.

-
1. Resilience
 2. Positive compatibility
 3. Connor & Davidson

کیفیت زندگی

تعریف مفهومی

بر اساس تعریف سازمان بهداشت جهانی (WHO) (۲۰۱۱) کیفیت زندگی، درک افراد از موقعیت خود در زندگی از نظر فرهنگ، سیستم ارزشی که در آن زندگی می‌کنند، اهداف، انتظارات، استانداردها و اولویت‌هایشان است، پس موضوعی کاملاً ذهنی بوده و توسط دیگران قابل مشاهده نیست و بر درک افراد از جنبه‌های مختلف زندگی استوار است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۳).

تعریف عملیاتی

نمره ای است که آزمودنی از مقیاس کوتاه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (۲۰۰۷) می‌گیرد.

امید به زندگی^۱

تعریف مفهومی

امید به زندگی، مجموعه ای ذهنی است که مبتنی بر حس متقابل اراده و برنامه ریزی برای رسیدن به هدف است (اشنایدر و همکاران، ۲۰۰۶).

تعریف عملیاتی

منظور از امید به زندگی نمره ای است که آزمودنی از پرسشنامه شنایدر و همکاران (۱۹۹۱) می گیرد.

فصل دوم: مبانی نظری

مقدمه

در این فصل در ابتدا به متغیر تاب آوری پرداخته شده است، در ادامه به متغیر کیفیت زندگی، در قسمت بعد به متغیر امید به زندگی پرداخته شده است.

تاب آوری

تعاریف

اصطلاح تاب آوری، همانطور که توسط بسیاری از صاحب‌نظران و متخصصان تعریف شده است، شامل مفهوم تاب آوری، بهبودی و بازگشت به حالت اولیه پس از مواجهه با شرایط نامطلوب است. شرایط نامطلوب محدود به بلایای انسانی (مانند فقر) یا بلایای طبیعی مانند خشکسالی و سیل نیست. شرایط ناگوار در زندگی روزمره نیز در حوادثی مانند طلاق، بیماری، سوء مصرف مواد یا تغییر در شغل و وضعیت تحصیلی اتفاق می‌افتد (گیلسپیت^۱، ۲۰۰۷). واژه تاب آوری از علم فیزیک گرفته شده است و منظور حالت ارتجاعی و برگشت پذیر بودن است. وقتی به بعضی از مواد خشک، مثل چوب، فشار

1. Gillespite